

KRIMINOLOGIYA VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2024-yil 3-son

VOLUME 4 / ISSUE 3 / 2024
ISSUE DOI: 10.51788/TSUL.CCJ.4.3.

ISSN 2181-2179
DOI: 10.51788/TSUL.CCJ.

Crossref
Content
Registration

MUASSIS:
TOSHKENT DAVLAT
YURIDIK UNIVERSITETI

“Kriminologiya va jinoiy odil sudlov” ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2021-yil 18-martda 1160-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Ushbu jurnal O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi bilan hamkorlikda tashkil etilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
Y. Mahmudov, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, Y. Yarmolik,
E. Mustafayev

Musahhih:
S. Rasulova

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Veb-sayt: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1386.

Jurnal 25.09.2024-yilda
bosmaxonaga topshirildi.

Qog‘oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog‘i: 7

Adadi: 100. Buyurtma: № 141.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

BOSH MUHARRIR

N. Salayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrası professori, yuridik fanlar doktori

BOSH MUHARRIR

S. Samadov – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi boshlig‘i v.v.b.

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

D. Bazarova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi kafedrası mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

MAS‘UL MUHARRIR

K. Hakimov – TDYU Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrası mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

TAHRIR HAY‘ATI A‘ZOLARI

M. Rustambayev – O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti rektori, yuridik fanlar doktori, professor

F. Raximov – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori

Q. Abdurasulova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori

V. Davlyatov – yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

S. Niyozova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori

Sh. Xaydarov – Toshkent davlat yuridik universiteti professor v.b., yuridik fanlar doktori

R. Kabulov – O‘zbekiston Respublikasi IIV akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori

B. Umirzakov – O‘zbekiston Respublikasi IIV akademiyasi dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

A. Baratov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti, yuridik fanlar nomzodi

I. Astanov – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori

B. Pulatov – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori

УЧРЕДИТЕЛЬ:
ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Криминология и уголовное правосудие» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 18 марта 2021 года с удостоверением № 1160.

Этот журнал создан при сотрудничестве с Правоохранительной академией Республики Узбекистан. Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:
Й. Махмудов, М. Шарифова,
Ш. Бекназарова, Е. Ярмолик,
Э. Мустафаев

Корректор:
С. Расулова

Технический редактор:
У. Сапаев

Дизайнер:
Д. Ражапов

Адрес редакции:
100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.

Тел.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Факс: (0371) 233-37-48.

Веб-сайт: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1386.

Журнал передан в типографию
25.09.2024.

Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 7. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 141.

Отпечатано в типографии ТГЮУ.

© Ташкентский государственный
юридический университет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Н. Салаев – доктор юридических наук, профессор кафедры уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Самадов – врио начальника Правоохранительной академии Республики Узбекистан

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Д. Базарова – доктор юридических наук, профессор, заведующая кафедрой уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

К. Хакимов – доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

М. Рустамбаев – доктор юридических наук, профессор, ректор Университета общественной безопасности Республики Узбекистан

Ф. Рахимов – доктор юридических наук, профессор Правоохранительной академии Республики Узбекистан

К. Абдурашулова – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета

В. Давлятов – доктор философии по юридическим наукам (PhD), доцент

С. Ниёзова – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета

Ш. Хайдаров – доктор юридических наук, и.о. профессора Ташкентского государственного юридического университета

Р. Кабулов – доктор юридических наук, профессор Академии МВД Республики Узбекистан

Б. Умирзаков – доктор философии по юридическим наукам (PhD), доцент Академии МВД Республики Узбекистан

А. Баратов – кандидат юридических наук, доцент Ташкентского государственного юридического университета

И. Астанов – доктор юридических наук, профессор Правоохранительной академии Республики Узбекистан

Б. Пулатов – доктор юридических наук, профессор Правоохранительной академии Республики Узбекистан

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"The scientific-practical journal "Criminology and Criminal Justice" was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on March 18, 2021, with certificate No. 1160.

This journal was founded in cooperation with the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan. The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
Y. Makhmudov, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, Y. Yarmolik, E. Mustafae

Proofreader:
S. Rasulova

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Editorial office address:
100047. Tashkent city,
Sayilgokh street, 35.

Phone: (0371) 233-66-36,
233-41-09.

Fax: (0371) 233-37-48.

Website: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Subscription index: 1386.

The journal is submitted to the Printing house on 25.09.2024.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 7.

Units: 100. Order: № 141.

Printed in the Printing house of TSUL

© Tashkent State University of Law

EDITOR-IN-CHIEF

N. Salayev – Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

EDITOR-IN-CHIEF

S. Samadov – Acting Head of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

D. Bazarova – Head of the Department of Criminal and Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law , Professor

EXECUTIVE EDITOR

K. Khakimov – Head of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of TSUL, Doctor of Law, Associate professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

M. Rustambayev – Rector of the University of Public Security of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

F. Raximov – Professor of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

Q. Abdurasulova – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

V. Davlyatov – Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD), Associate Professor

S. Niyozova – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

Sh. Khaydarov – Acting professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

R. Kabulov – Professor of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

B. Umirzakov – Associate professor of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD)

A. Baratov – Associate professor of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

I. Astanov – Professor of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

B. Pulatov – Professor of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

MUNDARIJA

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. KRIMINOLOGIYA. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

Xaydarov Shuxratjon Djumaevich

AYOLNI O'Z HOMILASINI SUN'IY RAVISHDA TUSHIRISHGA MAJBURLASHNING
OBYEKTIV BELGILARI 8

Kamalova Dildora Gayratovna

TAMOM BO'LGAN VA TAMOM BO'LMAGAN SUIQASD20

Yermashev Jengis Maratovich

BOJXONA SOHASIDAGI JINOYATLARNI SODIR ETGAN SHAXSNING
KRIMINOLOGIK TAVSIFI YUZASIDAN MULOHAZALAR29

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

Dadaxanova Durdona Abdukaxxarovna

JINOYAT SODIR ETGAN SHAXSLARNI MAJBURIY MEHNATGA JALB QILISH BILAN
BOG'LIQ JAZOLAR TUSHUNCHASI39

Abdullayev Diyor Ibodillayevich

AMERIKA QO'SHMA SHTATLARI QONUNCHILIGI VA HUQUQNI
QO'LLASH AMALIYOTIDA EHTIYOT CHORASI SIFATIDA
UY QAMOG'INING O'ZIGA XOS JIHATLARI51

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. КРИМИНОЛОГИЯ. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

Хайдаров Шухратжон Джумаевич

ОБЪЕКТИВНЫЕ ПРИЗНАКИ ПОНУЖДЕНИЯ ЖЕНЩИНЫ К СОВЕРШЕНИЮ
АБОРТА 8

Камалова Дилдора Гайратовна

ОКОНЧЕННОЕ И НЕОКОНЧЕННОЕ ПОКУШЕНИЕ20

Ермашев Женгис Маратович

ВОПРОСЫ КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛИЦА,
СОВЕРШИВШЕГО ПРЕСТУПЛЕНИЯ В ТАМОЖЕННОЙ СФЕРЕ29

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА. ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОЕ ПРАВО. СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

Дадаханова Дурдона Абдукаххаровна

ПОНЯТИЕ НАКАЗАНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ПРИНУДИТЕЛЬНЫМ ТРУДОМ
СОВЕРШИВШИХ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ЛИЦ39

Абдуллаев Диёр Ибодиллаевич

ОСОБЕННОСТИ ДОМАШНЕГО АРЕСТА КАК МЕРЫ ПРЕСЕЧЕНИЯ
В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ И ПРАВОПРИМЕНИТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ США51

CONTENTS

12.00.08 – CRIMINAL LAW, PREVENTION OF OFFENSES. CRIMINOLOGY. CRIMINAL PROCEDURAL LAW

Khaydarov Shukhratjon Jumaevich

OBJECTIVE SIGNS OF FORCING A WOMAN TO HAVE AN ABORTION 8

Kamalova Dildora Gayratovna

COMPLETED AND INCOMPLETE ATTEMPTS20

Ermashov Jengis Maratovich

ISSUES OF CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE PERSON WHO
COMMITTED CRIMES IN THE CUSTOMS SPHERE29

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. CRIMINOLOGY, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

Dadakhonova Durdona Abdukaxxarovna

THE CONCEPT OF PUNISHMENTS RELATED TO FORCED LABOR OF PERSONS
WHO HAVE COMMITTED CRIMES39

Abdullayev Diyor Ibodillayevich

DISTINCTIVE FEATURES OF HOUSE ARREST AS A PREVENTIVE MEASURE
IN THE LEGISLATION AND LAW ENFORCEMENT PRACTICE OF THE UNITED
STATES51

Kelib tushgan / Получено / Received: 20.08.2024
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 10.09.2024
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 25.09.2024

DOI: 10.51788/tsul.ccj.4.3./CIHC7194

UDC: 343.24(045)(575.1)

JINOYAT SODIR ETGAN SHAXSLARNI MAJBURIY MEHNATGA JALB QILISH BILAN BOG'LIQ JAZOLAR TUSHUNCHASI

Dadaxanova Durdona Abdukaxxarovna,

Toshkent davlat yuridik universiteti

mustaqil izlanuvchisi,

Jinoyat ishlari bo'yicha Bektemir tuman sudi raisi

ORCID: 0009-0007-0423-8998

e-mail: durdona.aliyeva.82@bk.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada jinoyat sodir etgan shaxslarni majburiy mehnatga jalb qilish bilan bog'liq jazolar tushunchasi yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar ilgari surilgan. Bunda majburiy mehnat, jinoiy jazo hamda majburiy mehnatga jalb qilish bilan bog'liq jazolar kabi tushunchalarning mazmuni va mohiyati atroflicha tahlil qilingan. Ushbu tushunchalar yuzasidan amaldagi qonunchilik hujjatlari, shu jumladan, Konstitutsiya normalari, xalqaro hujjatlar va boshqa milliy qonunchilik hujjatlarida qayd etilgan aloqador normalarga e'tibor qaratilgan. Shuningdek, ushbu masalada olimlarning qarashlari tahlil qilinib, har bir masala yuzasidan muallifning aniq xulosa va tavsiyalari ishlab chiqilgan. Ushbu maqolada jazo nafaqat qasos olishga qaratilgan bo'lishi kerakligi, balki rehabilitatsiya va oldini olish vositasi sifatida xizmat qilishi zarurligi, jinoiy jazoni ham jazo, ham tarbiya elementlarini o'z ichiga olgan ko'p qirrali yondashuv sifatida ko'rish zarurligi xulosa qilingan. Unda jazo huquqbuzarning xulq-atvorini tuzatishga, uning keyingi jinoiy harakatlarga kirishishiga yo'l qo'ymaslikka va boshqalarni shunga o'xshash huquqbuzarliklarni sodir etishdan qaytarishga harakat qilishi kerakligi taklif etilgan. Bundan tashqari, maqolada jazoni qo'llashning qonuniy asoslarini ta'kidlab, uning davlat tomonidan ruxsat etilgan majburlov chorasi sifatidagi maqomi qayd etilgan. Unda, xususan, majburiy mehnat tarzidagi jazo huquqbuzarlarni muayyan huquq va erkinliklardan mahrum qilish, shu bilan birga, ularni mehnat faoliyatiga jalb qilish vositasi bo'lib xizmat qilishi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: majburiy mehnat, jinoiy jazo, majburiy mehnatga jalb qilish, har qanday ish yoki xizmat, sud qarori, mahkum, huquq va erkinliklardan mahrum qilish yoki cheklash, jazo qo'llash tahdidi, majburlov chorasi.

ПОНЯТИЕ НАКАЗАНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ПРИНУДИТЕЛЬНЫМ ТРУДОМ СОВЕРШИВШИХ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ЛИЦ

Дадаханова Дурдона Абдукаххаровна,
самостоятельный соискатель
Ташкентского государственного юридического университета,
председатель Бектемирского районного суда по уголовным делам

Аннотация. В данной статье изложены научно-теоретические взгляды относительно понятия наказаний, связанных с принудительным трудом лиц, совершивших преступления. При этом подробно анализируются содержание и сущность таких понятий, как принудительный труд, уголовное наказание и наказания, связанные с привлечением к принудительному труду. Уделено внимание соответствующим нормам, связанным с этими понятиями и зафиксированным в действующих правовых документах, в том числе в Конституции, других национальных и международных правовых документах. Также были проанализированы взгляды учёных и разработаны конкретные выводы и рекомендации автора по данному вопросу. В статье сделан вывод о том, что наказание должно быть не только карательным, но и служить средством реабилитации и профилактики, и уголовное наказание следует рассматривать как многогранный подход, включающий как наказание, так и воспитательные элементы. Было предложено, что наказание должно быть направлено на исправление поведения правонарушителя, предотвращение его дальнейшей преступной деятельности и удержание других от совершения аналогичных преступлений. Кроме того, в статье подчёркивается правовая основа применения наказания, отмечается его статус меры принуждения, санкционированной государством. В частности, указывается, что наказание в виде принудительных работ служит средством лишения правонарушителей определённых прав и свобод и одновременно – привлечения к труду.

Ключевые слова: принудительный труд, уголовное наказание, привлечение к принудительному труду, любой работе или службе, решение суда, заключённый, лишение или ограничение прав и свобод, угроза наказания, мера принуждения.

THE CONCEPT OF PUNISHMENTS RELATED TO FORCED LABOR OF PERSONS WHO HAVE COMMITTED CRIMES

Dadakhanova Durdona Abdukaxharovna,
Independent researcher of Tashkent State University of Law,
Chairman of Bektemir District Criminal Court

Abstract. In this article, scientific-theoretical views are put forward regarding the concept of punishments related to forced labor of persons who have committed crimes. In this, the content and essence of concepts such as forced labor, criminal punishment,

and punishments related to involvement in forced labor are analyzed in detail. In connection with these concepts, attention is paid to the relevant norms recorded in the current legal documents, including the norms of the Constitution, international documents, and other national legal documents. Also, the views of scientists on this issue were analyzed, and specific conclusions and recommendations of the author were developed on each issue. This article concludes that punishment should not only be retributive but should also serve as a means of rehabilitation and prevention, and that criminal punishment should be viewed as a multifaceted approach that includes both punishment and educational elements. It proposes that punishment should strive to correct the offender's behavior, prevent him from committing further criminal acts, and deter others from committing similar offenses. In addition, the article highlights the legal basis for the application of punishment and notes its status as a state-sanctioned coercive measure. In particular, it is emphasized that punishment in the form of forced labor serves as a means of depriving offenders of certain rights and freedoms, as well as involving them in labor activities.

Keywords: forced labor, criminal punishment, involvement in forced labor, any work or service, court decision, convicted person, deprivation or restriction of rights and freedoms, threat of punishment, coercive measure.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 42- va 44-moddalariga ko'ra, har kim munosib mehnat qilish, kasb va faoliyat turini erkin tanlash, xavfsizlik va gigiyena talablariga javob beradigan qulay mehnat sharoitlarida ishlash, mehnati uchun hech qanday kamsitishlarsiz hamda mehnatga haq to'lashning belgilangan eng kam miqdoridan kam bo'lmagan tarzda adolatli haq olish, shuningdek, ishsizlikdan qonunda belgilangan tartibda himoyalaniş huquqiga ega bo'lib, sud qarori bilan tayinlangan jazoni ijro etish tartibidan yoxud qonunda nazarda tutilgan boshqa hollardan tashqari majburiy mehnat taqiqlanadi. Demak, asosiy qonunning mazkur normasi mazmuniga ko'ra, qonunda belgilangan tartibda sudlar tomonidan jinoiy jazo tariqasida tayinlanadigan shaxsni majburiy mehnatga jalb qilish bilan bog'liq jazolar majburiy mehnat sifatida baholanmaydi. Ushbu qoidani inobatga olgan holda, jinoyat sodir etgan shaxslarni majburiy mehnatga jalb qilish bilan bog'liq jazolarni takomillashtirish mavzusidagi tadqiqot ishini, avvalo, majburiy mehnat tushunchasi tahlili bilan boshlashni zarur deb topdik.

Avvalo, majburiy mehnat masalalari tartibga solingan xalqaro hujjatlar va milliy qonunchilik normalariga e'tibor qaratsak. Fuqaroviy va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro paktning 8-moddasi 3-bandida hech kim majburiy yoki shart bo'lgan mehnatga majbur qilinmasligi zarurligi belgilangan [1]. Shuningdek, Xalqaro Mehnat Tashkilotining 1930-yildagi Zo'rlab ishlatish yoki majburiy mehnat to'g'risidagi 29-sonli konvensiyasi 2-moddasi 1-bandiga muvofiq, majburiy mehnat deganda ixtiyoriy ravishda o'z xizmatlarini taklif etmagan har qanday shaxsdan har qanday jazolash tahdidi ostida talab qilinadigan har qanday ish yoki xizmat tushuniladi [2].

Bunda “har qanday ish yoki xizmat” tushunchasi istalgan faoliyat turi, sohalari yoki sektorlari, shu jumladan, norasmiy iqtisodiyot sohalariga tegishli barcha ishlar, xizmatlar va bandlik turlariga taalluqli hisoblanadi.

Material va metodlari

Mazkur maqolada jinoyat sodir etgan shaxslarni majburiy mehnatga jalb qilish bilan bog‘liq jazolar tushunchasi yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlarni tahlil etishda ilmiy bilishning tarixiy, tizimli, mantiqiy qiyosiy-huquqiy, statistik, ijtimoiy so‘rovlar o‘tkazish, huquqni qo‘llash amaliyoti usullaridan foydalanilgan.

Tadqiqot natijalari

O‘zbekistonning 1995-yildagi Mehnat kodeksiga ko‘ra, majburiy mehnat deganda biron-bir jazoni qo‘llash bilan tahdid qilish orqali (shu jumladan, mehnat intizomini saqlash vositasi tariqasida) ish bajarishga majburlash [3] tushuniladi. Ko‘rib turganimizdek, ushbu kodeksda majburiy mehnat tushunchasining sodda ta‘rifi keltirilgan. 2022-yildagi Mehnat kodeksida esa ushbu tushunchaga berilgan ta‘rif nisbatan takomillashtirildi va yanada aniqlashtirildi: “Majburiy mehnat biror-bir jismoniy shaxsdan jazoni qo‘llash tahdidi ostida talab etiladigan, bajarilishi uchun ushbu shaxs ixtiyoriy ravishda o‘z xizmatlarini taklif qilmagan har qanday ishni yoki xizmatni anglatadi” [4].

Ushbu ta‘rifdan majburiy mehnatning quyidagi xususiyatlarini ajratish mumkin:

majburiy mehnat faqat jismoniy shaxsga nisbatan qo‘llanadi;

majburiy mehnat jazo qo‘llash tahdidi orqali qo‘llanadi. Bunda jazo deganda jismoniy shaxsning ixtiyoriy roziligi mavjud bo‘lmagani holda, ushbu shaxsga nisbatan uni mehnat faoliyatini amalga oshirishga majbur qiladigan har qanday moddiy, jismoniy yoki ruhiy ta‘sir choralari qo‘llash yoki qo‘llash tahdidi tushuniladi.

majburiy mehnat qamrovida majburiy mehnatga jalb qilingan shaxsning roziligi bo‘lmaydi, ya‘ni u ixtiyoriy ravishda o‘z xizmatlarini taklif qilmagan bo‘ladi;

majburiy mehnat har qanday ish yoki xizmat shaklida bo‘lishi mumkin.

Boshqa bir qarashga ko‘ra, mehnatga majburiy jalb etish ish beruvchi tomonidan biror-bir turdagi jazoni qo‘llash tahdidi bilan shaxslarning ixtiyoriga zid ravishda xizmat vazifasiga kirmaydigan yoki haq to‘lanmaydigan ish yoki vazifalarning bajartirilishi hisoblanadi. Ushbu ta‘rifda majburiy mehnatning faqat ish beruvchi tomonidan qo‘llanishi belgisiga qo‘shilib bo‘lmaydi, chunki majburiy mehnat boshqa shaxslar tomonidan ham qo‘llanishi mumkin.

Shu bilan birga, qayd etish zarurki, majburiy mehnat shaxsni aldash, jismoniy yoki ruhiy zo‘rlilik ishlatish, shaxsiga oid hujjatlarini olib qo‘yish, ish sharoitlarini yomonlashtirish, huquq va imtiyozlarini yo‘qotish yoki kamaytirish orqali sodir etilishi mumkin.

Bu borada J. Rasulovning qayd etishicha, majburiy mehnat holatini aniqlashda qo‘llanishi mumkin bo‘lgan asosiy elementlar yoki xususiyatlar quyidagilardan iborat: *birinchidan*, bajarayotgan ishga rozilikning mavjud emasligi (ishning ixtiyoriy ravishda bajarilmasligi): qullik va qarzdorlik asorati holatida tug‘ilish yoki ularning meros bo‘lib qolishi; insonning jismonan o‘g‘irlanishi; insonning ikkinchi shaxsga sotilishi; ishlab chiqarish (qamoqxonalar yoki xususiy egaliklarda) bino va inshootlarida jismonan

tutib turilishi; psixologik majburlanish; majburiy qarzдорlik (hisobraqamlarning qalbakilashtirilishi, narxlarning yoki foiz stavkalarining haddan tashqari oshirib yuborilishi); ishning turi va mehnat sharoitlari yuzasidan aldash yoki yolg'on va'da berish; shaxsiy hujjatlar yoki boshqa shaxsiy qimmatliklarning olib qo'yilishi; *ikkinchidan*, jazolash tahdidi (majburiy mehnat holatida tutib turish vositasi sifatida): ishchiga yoki uning oila a'zolari yoxud yaqin kishilariga nisbatan jismoniy kuch ishlatish; jinsiy kuch ishlatish; qamoqqa tashlash yoki harakatlanish erkinligini boshqa shaklda jismonan cheklash; hokimiyat organlari (politsiya, immigratsiya xizmati va boshqa)ga topshirish va deportatsiya qilish; amaldagi ish joyidan bo'shatish; kelgusida ishlash uchun ruxsat bermaslik; jamoadan va jamoa hayotidan uzib qo'yish; huquq va imtiyozlardan mahrum qilish; yanada yomon mehnat sharoitlariga ega bo'lgan ishga o'tkazish; ijtimoiy maqomini yo'qotish [5, 100-b.].

"Majburiy mehnat" tushunchasi odamlarni mehnatga majburlashning keng miqyosdagi amaliyotini qamrab oladi. Majburiy mehnatga jalb qilingan odamlar ishni boshlashga o'zlarining erkin va ongli ravishda roziliklarini bermaganlar va/yoki ular ishlarini qoldirib ketishda erkin emaslar. Odam savdosi, qarzдорlik qulligi, bir joyga bog'lab qo'yilgan mehnat, qul mehnati va zamonaviy qullik yangiliklar va ommaviy axborot vositalarida mehnatni ekspluatatsiya qilishni ifodalaydigan terminlardir.

XMT Bosh direktori Xuan Somaviyaning ta'kidlashicha, deyarli barcha davlatlarda ikki xil muammo umumiy ko'rinishga ega: *birinchidan*, ba'zi bir istisnolarni inobatga olmaganda "majburiy mehnat" tushunchasiga aniq ta'rif mavjud emas, bu esa mazkur holatlarni aniqlash va jinoyatchilarni jazolash bo'yicha huquqni muhofaza qiluvchi organlarning vazifasini qiyinlashtiradi; *ikkinchidan*, yuqoridagi holatning natijasi o'laroq, qaysi bir davlatni olmaylik, majburiy mehnatni qo'llayotgan shaxslarni jazoga tortish holatlari juda ham kamchilikni tashkil qilmoqda. Shunday qilib, bunday shafqatsiz doira ildiz otib bormoqda: aniq qonunchilikning mavjud emasligi, sud ta'qibini amalga oshirish uchun resurslarning yetishmasligi yoki umuman mavjud emasligi, muammoga yetarlicha baho bermaslik va targ'ibot-tushuntirish faoliyatining cheklanganligi, shu sababli qat'iy va tushunarli qonunchilikni qabul qilishga erishishga intilishning mavjud emasligi va hokazolar [6].

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqqan holda, xalqaro hujjatlarda va milliy qonunchilikda qayd etilgan tushunchalarni o'zaro muvofiqlashtirish maqsadida majburiy mehnat tushunchasiga quyidagi ta'rif berish maqsadga muvofiq:

Majburiy mehnat – ixtiyoriy ravishda o'zining ish yoki xizmatini taklif etmagan jismoniy shaxsdan har qanday turdagi jazolash tahdidi ostida talab qilinadigan har qanday ish yoki xizmat.

Jinoyat sodir etgan shaxslarni majburiy mehnatga jalb qilish bilan bog'liq jazolarning mazmunini tushunishda jinoyat uchun jazoning mohiyati va mazmunini aniqlash zarur, zero, barcha jazolar, ularning turidan qat'i nazar, yagona maqsadni ko'zlaydi.

Ilmiy adabiyotlarda mualliflar muayyan yuridik hodisaning mohiyati va mazmunini doim ham ajratavermaydilar. Holbuki, bu tushunchalar amalda turli mazmunga ega. Mohiyat narsalarning ichki mazmuni bo'lib, ularning ichki, eng muhim tomoni, turli-

tuman xossalari va munosabatlarini yaxlit aks ettiradi, ularning asoslarini, ularda sodir bo'layotgan teran jarayonlarni tavsiflaydi [7, 102-b.]. Falsafiy jihatdan ham mohiyat narsa, buyum, jarayonlarning ichki, muhim, asosiy, zaruriy, barqaror aloqalarini anglatadi [8, 282-b.]. Mazmun – narsalarni aynan shu narsa sifatida ifodalovchi muhim element va o'zgarishlar yig'indisi [9, 385-b.]. Mazmun muayyan narsa, hodisa, jarayonlarning o'ziga xos sifati, xususiyatlari, muhim belgilari va elementlarining yig'indisini anglatadi [10, 232-b.]. Ayni holda uning mohiyatini, ya'ni elementlarini yorituvchi narsa. Mohiyat hodisaning yaxlit ichki tavsifini, mazmun esa mazkur yaxlit tavsifning muayyan tarkibiy elementlari yig'indisini o'zida ifodalaydi. Binobarin, hodisaning mohiyati uning mazmunini nazarda tutadi.

Tadqiqot natijalari tahlili

Hozirgi zamon jinoyat huquqi fanida jazoning mohiyati va mazmuni to'g'risidagi masala xususida ikki xil nuqtayi nazar mavjud.

Birinchi nuqtayi nazarga ko'ra, jazoning mazmuni deganda mahkumni huquq va erkinliklardan mahrum qilish yoki mahkumning huquq va erkinliklarini cheklash tushuniladi, ya'ni jazoning mazmuni faqat jazolash elementlarini o'z ichiga olishi nazarda tutiladi [11, 62-b.; 12, 12-b.; 13, 221-b.]. Chunonchi, professor E. Jalinskiy shunday deb yozadi: "Jazoning mazmuni huquq va erkinliklardan mahrum qilish yoki ularni cheklashdan iborat. Jazoning mazmuniga, uning davlat-huquqiy mazmuni va maqsadlaridan kelib chiqib, jazoni ijro etuvchi turli organlar tomonidan ham mahkum sudning hukmiga binoan mahrum qilinmagan barcha huquqlar va erkinliklarni himoya qilish uchun, ham jazoning samaradorligini ta'minlash uchun amalga oshiriladigan turli harakatlar kiradi [14, 93-b.].

A.I. Martsevning fikriga ko'ra, jazoning "mohiyati" va "mazmuni" kabi tushunchalarni bir-biridan farqlash kerak. Har qanday jazoning mohiyatini jazolash tashkil etadi. Jazoning muayyan ifodasi u yoki bu turdagi jazoning mazmunini tashkil etadi. Shuning uchun jazoning maqsadiga erishishda jazolash ularni amalga oshirish vositasi sifatida ishtirok etadi. Oxir-oqibatda jazo mahkumlar tomonidan ham, boshqa shaxslar tomonidan ham yangi jinoyat sodir etilishining oldini olish maqsadiga qaratilgan [15, 18–19-b.]. Mazkur holat yuzasidan fikr bildirar ekan, U.Sh. Xolikulov bir shaxsni tuzatish yoki qo'rqitish maqsadidagina boshqa shaxsni jazolash adolatdan emas [16, 76-b.], deb ta'kidlaydi.

M.D. Shargorodskiy ham jazo tushunchasiga ta'rif berar ekan, jazo jinoyatchini unga tegishli bo'lgan muayyan ne'matlardan mahrum qilish bo'lib, jinoyatchi va uning faoliyati davlat tomonidan qoralanishidir [17, 12–13-b.], deb qayd etadi. Bundan ko'rinib turibdiki, M. Shargorodskiy jazoni davlat tomonidan jazolash, qoralash vositasi sifatida tushunadi.

A.V. Naumov fikriga ko'ra, jazo doimo jinoyat sodir etgan shaxsning huquqlari va erkinliklarini cheklash bilan bog'liq bo'lib, uni muayyan ma'naviy azob-uqubatlarga giriftor etadi (yoki hech bo'lmasa ularga giriftor etishga qodir) va uni muayyan ne'matlar (erkinlik, mulkiy huquqlar va h.k.)dan mahrum qiladi [12, 38-b.].

Arab huquqshunos olimlaridan Muhammad al-Fadelning qayd etishicha, jazo jinoyat sodir etgan kishiga qonun tomonidan belgilangan azobdir. Jinoyat sodir etgani

uchun jinoyatchiga davlat tomonidan yetkaziladigan jismoniy qiynoq va ozordan iborat [18, 521-b.].

V.N. Orlov jazoning mazmuni jazolash elementlarining o'zidagina iborat degan nuqtayi nazarni bildirgan [19, 134-b.]. Bu fikrni u qonunda jazo ushbu shaxsning huquqlari va erkinliklarini mazkur kodeksda nazarda tutilgan tartibda cheklashdan iborat ekani aniq aytib qo'yilgani bilan asoslashga harakat qiladi [19, 136-b.]. Biroq V.N. Orlov iqtibos keltirgan Jinoyat kodeksining moddasida jazo sud hukmiga binoan tayinlanadigan davlat majburlovi chorasini hisoblanishi qayd etilgan. Binobarin, jazoning asosini davlat majburlovi tashkil etadi. Davlat majburlovi deganda jamoat xavfsizligi va huquqiy tartibotni ta'minlash, fuqarolarni tarbiyalash usullaridan biri tushuniladi [12, 40-b.]. Demak, jazoning mohiyati mahkumni huquq va erkinliklardan mahrum qilish yoki ularni cheklashda ifodalanuvchi jazolash elementlari bilan bir qatorda, mahkumning shaxsiyati va ijtimoiy aloqalarida ijobiy o'zgarishlar yasashga, ya'ni uni axloqan tuzatishga qaratilgan choralarni ifodalovchi tarbiyaviy yo'sindagi elementlarni ham o'z ichiga oladi.

G.T. Abdullaxodjayev shunday deb yozgan edi: "Hamonki jazo qo'llash eng muhim vazifalardan biri sifatida mahkumda qayta jazoga yo'liqishga istamaslik hissi uyg'onishini ta'minlashi, shuningdek, uni yangi jinoyatlarga qo'l urishdan tiyib turishi lozim ekan, mehnat ham, tarbiyalash ham uning tarkibiy elementlari bo'lishi mumkin emas. Jinoyatchi jazodan qo'rqishi kerak. Bu aksiomadir [20, 2-b.].

V.K. Duxunov jinoyat qonunida jazo majburlovchi yoki jazolash chorasini degan savolga javob berar ekan, shunday deb yozadi: jinoyat nazariyasi va jinoyat qonunida taklif qilinayotgan jazoning davlat majburlovi sifatidagi talqini mohiyat e'tibori bilan aniq va to'g'ri emas. Jinoyat uchun jazo tushunchasining mazmunini mazkur tushunchaning serma'noligini inobatga olmasdan, "sud hukmiga binoan tayinlanuvchi chora" tushunchasi bilan bog'lash to'g'ri bo'lmaydi. Jazoning eng muhim belgisi majburlovdir, degan fikrga ham qo'shilish qiyin [11, 62-b.].

Agar shaxs jinoyat emas, boshqa huquqbuzarlik sodir etsa, unga nisbatan boshqa huquqiy ta'sir ko'rsatish choralari qo'llanadi. Jinoyat jazo sodir etilgan jinoyatning tabiiy oqibati hisoblanadi va umumiy qoidaga ko'ra, qilmishining og'irligi va ijtimoiy xavflilik darajasiga mos kelishi kerak. Jazo har doim shaxsiy xususiyatga ega va faqat jinoyatchilarning o'ziga tayinlanadi, boshqa shaxslarning manfaatlariga daxl etmasligi kerak [21, 6-7-b.].

Haqiqatan ham sodir etilgan har bir jinoyat uchun jinoyatni sodir etgan shaxsning aynan o'zi qonun oldida javob berishi lozimligi qonun bilan kafolatlanadi. O'tmish va yaqin o'tmishdagi kabi oila a'zolarining sodir etgan qilmishlari uchun boshqalari javob bergani kabi emas. Bu esa, o'z navbatida, adolat va demokratik nomalarning jamiyatimiz hayotida, xususan, JKning jazolash siyosatida ham o'z o'rnini topayotganligining bir misolidir [22, 7-b.].

Jinoyat jazo sud tomonidan jinoyat qonun normalari buzilgan vaqtda huquqbuzarlarga nisbatan, ya'ni aybdor deb topilgan shaxslarga qo'llanishi mumkin bo'lgan davlatning majburlov ta'siri chorasidir. Agarda shaxs boshqa huquq normalarini buzgan taqdirda unga nisbatan boshqa turdagi huquqbuzarliklarga doir qonun normalari qo'llanadi.

Masalan, mehnat intizomini buzgan xodimga nisbatan mehnat qonunchiligi, ma'muriy huquqbuzarlik sodir qilgan shaxsga nisbatan MJtK normalari, fuqarolik huquqiy munosabatlaridan kelib chiqadigan nizolarga nisbatan boshqa huquq normalari qo'llanadi.

O'zbekiston Respublikasida jinoiy jazo qasos olish uchun qo'llanmaydi. U muayyan tarbiyaviy vazifani bajaradi. Bizningcha, *jinoiy jazo: birinchidan*, ijtimoiy xavfli qilmishlar sodir etuvchi shaxslarga nisbatan tayinlanadi; *ikkinchidan*, jazoni o'tayotgan shaxsni jamiyatda sodir bo'layotgan jarayonlarning ongli va faol ishtirokchisiga aylantirish maqsadini ko'zlaydi; *uchinchidan*, ijtimoiy xavfli qilmishlarning qonunga muvofiq muayyan jazolar tayinlash bilan bog'liq jinoiy qilmishlar deb topilishi hamda mazkur jazolarning amalda qo'llanishi ma'naviy va axloqiy jihatdan beqaror shaxslarga ijobiy, ya'ni ular tomonidan huquqiy-tartibot talablariga rioya etilishi yo'nalishida ta'sir ko'rsatishini nazarda tutadi.

Alloma Burhoniddin Marg'inoniy jazoni jinoyat sodir etmaslik uchun qo'rqitish; ta'sir jazosi esa insonni tuzatishdir [23, 3-b.], deb qayd qiladi. Nemis faylasuflari A. Feyrbax, I. Benton, I. Kant, G. Gegellar ijobiy g'oyalarni ilgari surib, jinoyat qonunlarining qat'iyiligi insonlarni jinoyatdan tiyishga sharoit yaratadi, degan tamoyilni ilgari surganlar [23, 3-b.]. Jazo insonni jazolash uchun emas, jamiyatni himoya qilish uchundir. Shunga ko'ra, M. Rajabovanning jazo insonni jazolash emas, balki jamiyatni himoya qilishdir, degan fikriga qo'shimcha ravishda jazoning maqsadi, mamlakatimiz JKning jazoga bergan ta'rifiga binoan, jinoyatni sodir etgan shaxsni jazolash yo'li bilan uni axloqan tuzatishni ham ko'zlaydi. Biroq JK 42-moddasida jazo mahkumni axloqan tuzatish, uning jinoiy faoliyatini davom ettirishga to'sqinlik qilish hamda mahkum, shuningdek, boshqa shaxslar yangi jinoyat sodir etishining oldini olish uchun qo'llanishi ko'rsatilgan, shuningdek, aynan jamiyatni himoya qilishi bayon qilinmagan bo'lsa ham, ushbu normalarning negizida jamiyat va davlatning qonun bilan qo'riqlanadigan huquq va manfaatlari ham yotganini ta'kidlab o'tish kerak.

Shaxsga jazo qo'llanishi bilan bog'liq mahrumliklar va cheklashlarga toqat qilish majburiyatini yuklovchi harakatlarga davlat majburlovi jinoyatga qarshi huquqiy chora ko'rishning o'ziga xos usuli hisoblanadi. U huquq normalarida ifodalangan holdagina o'ziga xos shakl-shamoyil kasb etadi. Jazo boshqa majburlov choralaridan o'zining ayni shu shakl-shamoyiliga ko'ra farq qiladi [24, 146-b.].

Shuni qayd etish lozimki, jazo jinoyatchilikka qarshi kurashishning asosiy vositasi emas, balki boshqa ta'sir choralari samara bermagan holda davlat tomonidan qo'llanadigan eng so'nggi choradir. U jazolash maqsadida emas, balki mahkumni axloqan tuzatish, uning jinoiy faoliyatni davom ettirishiga to'sqinlik qilish hamda mahkum, shuningdek, boshqa shaxslar yangi jinoyat sodir etishining oldini olish maqsadida qo'llanadi. Ya'ni hozirgi davr sharoitlarida jinoyat uchun jazoning mohiyatini faqat jazolash elementlari bilan cheklash mumkin emas. Shu tufayli ham jazoning mazmuni jazolash va tarbiyalash elementlari birikmasidan iborat, degan *ikkinchi nuqtayi nazar* ham mavjud [25, 45-b.].

Bir tomondan, qonunning mazmunidan jazo insonni muayyan huquq va erkinliklardan mahrum qilish yoki ularni cheklash xususiyatiga ega bo'lgan

jazolash vositasi ekanligi anglashiladi, boshqa tomondan esa, u mahkumni axloqan tuzatish, u yangi jinoyatlar sodir etishining oldini olish maqsadini ko'zlaydi, ya'ni qonun chiqaruvchi jazo faqat jazolash vositasi sifatida qaralishi mumkin emasligini, u kengroq mazmunga ega ekanligini to'g'ridan to'g'ri qayd etadi [26, 314-b.], deb ta'kidlaydi T.Y. Pogosyan.

M.H. Rustamboyev jazoning amaliy jihatdan qo'llanishini uchta yo'nalishga ajratadi: 1) mahkumning tuzalishiga; 2) jinoiy faoliyatni davom ettirish uchun to'sqinlik qilishga; 3) mahkumlar hamda boshqa shaxslar tomonidan yangi jinoyatlar sodir etilishining oldini olishga [27, 416-b.].

Bu borada O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumining 2006-yil 3-fevraldagi "Sudlar tomonidan jinoyat uchun jazo tayinlash amaliyoti to'g'risida"gi qarorida ham tegishli tushuntirishlar berib o'tilgan. Jumladan, unda "Adolatli jazo tayinlanishi undan ko'zlangan maqsadlarga – mahkumni axloqan tuzatish, mahkum va boshqa shaxslar tomonidan yangi jinoyatlar sodir etilishining oldini olishga erishish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi" [28, 225-b.], – deb qayd etilgan.

M. Usmonaliyev va P. Bakunovlarning ta'kidlashicha, "jinoiy jazo mahkumni ayrim huquq va erkinliklardan mahrum qilib yoki ularni cheklab, mahkumga ma'lum darajada jafo keltirsa-da, ammo jismoniy azob berish yoki insoniy qadr-qimmatni kamsitishga yo'l qo'yilmaydi" [28, 374-b.]. O'z navbatida, ular ham M.H. Rustamboyev tomonidan ta'kidlangan uchta yo'nalishga doir fikrni bayon etishgan.

Xulosalar

Yuqoridagi fikrlardan xulosa sifatida biz yuqorida ta'kidlagan ikkita yo'nalish vakillarining fikrini to'ldirgan holda, jazoning mazmuni jazolash va tarbiyalash elementlari bilan bir qatorda yangi jinoyat sodir etilishining oldini olish belgisini ham o'zida mujassam etadi, deb hisoblaymiz.

Qayd etilganlarga asosan, *jinoyat sodir etgan shaxslarni majburiy mehnatga jalb qilish bilan bog'liq jazo deganda*, jinoyat sodir etishda aybli deb topilgan shaxsga nisbatan davlat nomidan sud hukmi bilan qo'llanadigan va mahkumni qonunda nazarda tutilgan muayyan huquq va erkinliklardan mahrum qilish yoki ularni cheklashdan, shu jumladan, uni muayyan ish yoki xizmatga majburiy ravishda jalb qilishdan iborat majburlov chorasi tushuniladi.

Jinoyat kodeksining "Atamalar huquqiy ma'nosi" bo'limiga "*Ma'muriy majburlash* ma'muriy-huquqiy normalarga asoslangan davlat boshqaruv usuli, odamlarni mehnatga jalb qilish uchun foydalanadigan aqli, jismoniy yoki boshqa ta'sir vositalari majmuidir.

Majburiy mehnat deganda biror-bir jismoniy shaxsdan jazoni qo'llash tahdidi ostida talab etiladigan, bajarilishi uchun ushbu shaxs ixtiyoriy ravishda o'z xizmatlarini taklif qilmagan har qanday ishni yoki xizmatni anglatadi" degan tushunchalarni kiritish lozimdir.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 148¹-moddasi dispozitsiyasiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish lozim. Jumladan:

"148¹-modda. Voyaga yetmagan shaxslarning mehnatidan foydalanishga yo'l qo'yilmasligi to'g'risidagi talablarni buzish

Voyaga yetmagan shaxs mehnatidan uning sog'lig'iga, xavfsizligiga yoki ma'naviy va axloqiy kamol topishiga ziyon yetkazishi mumkin bo'lgan ishlarda foydalanish, xuddi shunday qilmish uchun ma'muriy jazo qo'llanganidan keyin sodir etilgan bo'lsa,

– bazaviy hisoblash miqdorining yigirma besh baravarigacha miqdorda jarima yoki uch yilgacha muayyan huquqdan mahrum qilish yoxud uch yilgacha axloq tuzatish ishlari bilan jazolanadi”, – deb o'zgartirishni taklif etamiz.

REFERENCES

1. International Covenant on Civil and Political Rights // www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx
2. C029 – Forced Labour Convention, 1930 (No. 29) // www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312174
3. O'zbekiston Respublikasining 1995-yil 21-dekabrda qabul qilingan 161-I-sonli Qonuni bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. // www.lex.uz/docs/142859. (The Labor Code of the Republic of Uzbekistan approved by Law No. 161-I of the Republic of Uzbekistan adopted on December 21, 1995. // www.lex.uz/docs/142859).
4. O'zbekiston Respublikasining 2022-yil 28-oktabrda qabul qilingan O'RQ-798-son Qonuni bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. // www.lex.uz/docs/6257288 (The Labor Code of the Republic of Uzbekistan approved by the Law of the Republic of Uzbekistan No. 798 adopted on October 28, 2022. // www.lex.uz/docs/6257288).
5. Rasulov J.A. Mehnatga majburlash: “majburiy mehnat” va “zo'raki mehnat” tushunchalarining xalqaro-huquqiy standartlarda qo'llanilishi. // Yurist axborotnomasi – Vestnik yurista – Lawyer Herald. – 2021. – 3-son, 1-jild. – B. 100. (Rasulov J.A. Forced labor: application of the concepts of “forced labor” and “forced labor” in international legal standards. // Lawyer newsletter – Vestnik yurista – Lawyer Herald. – 2021. – Issue 3, Volume 1. – B. 100.).
6. A global alliance against forced labour. Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work. International Labour Conference. 93rd Session, 2005. International Labour Office, Geneva. // www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc93/pdf/rep-i-b.pdf.
7. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. T. 6. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2003. – B. 102. (National encyclopedia of Uzbekistan. T.6. – Tashkent: National Encyclopedia of Uzbekistan State Scientific Publishing House, 2003. – P. 102.).
8. Falsafa: qomusiy lug'at. / Mas'ul muharrir: Q.Nazarov. – Toshkent: Sharq, 2004. – B. 282. (Philosophy: an encyclopedic dictionary. / Responsible editor: Q. Nazarov. – Tashkent: Sharq, 2004. – B. 282.).

9. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Т.5. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси Давлат илмий нашриёти, 2003. – Б. 385. (National encyclopedia of Uzbekistan. T.6. – Tashkent: National Encyclopedia of Uzbekistan State Scientific Publishing House, 2003. – P. 385.).

10. Фалсафа: қомусий луғат. / Масъул муҳаррир: Қ.Назаров. – Тошкент: Шарқ, 2004. – Б. 232. (Philosophy: an encyclopedic dictionary. / Responsible editor: Q. Nazarov. – Tashkent: Sharq, 2004. – P. 232.).

11. Дуюнов В.К. Наказание в уголовном праве России – принуждение или кара? // Государство и право. 1997. №11. – С. 62. (Duyunov V.K. Punishment in Russian criminal law – coercion or punishment? // State and law. 1997. No. 11. – P. 62.).

12. Курс уголовного права / Под ред. Н.Ф.Кузнецовой, И.М.Тяжковой. Т.2. – М., 2000. – С. 12. (Course of criminal law / Ed. N.F. Kuznetsova, I.M. Tyazhkova. T.2. – M., 2000. – P. 12.).

13. Уголовное право России. Общая часть: Учебник / Под ред. А.И.Парога. 2-е изд. – М., 1998. – С. 221. (Criminal law of Russia. General part: Textbook / Ed. A.I.Raroga. 2nd ed. – M., 1998. – P. 221.).

14. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Под общ. Ред. Ю.И.Скуратова, В.М.Лебедева. – М.: ИНФРА-М–НОРМА, 1999. – С. 93. (Commentary on the Criminal Code of the Russian Federation / Under general. Ed. Yu.I. Skuratova, V.M. Lebedeva. – M.: INFRA-M–NORMA, 1999. – P. 93.).

15. Марцев А.И. Специальное предупреждение преступлений. – Омск, 1977. – С. 18-19. (Martsev A.I. Special crime prevention. – Omsk, 1977. – P. 18-19.).

16. Холикулов У.Ш. Ўзбекистон Республикаси жиноят қонунчилиги бўйича вояга етмаганларга жазо тайинлаш муаммолари. Юрид. фан. номз. илм. дар. олиш учун ёзил. дисс... – Тошкент: ТДЮИ, 2006. – Б. 76. (Kholikulov U.Sh. Problems of sentencing minors under the criminal legislation of the Republic of Uzbekistan. Law. science no. science medicine write to get diss... – Tashkent: TDYU, 2006. -P. 76.).

17. Шаргородский М.Д. Наказание, его цели и эффективность. – Л., 1973. – С. 12-13. (Shargorodsky M.D. Punishment, ego goals and efficacy. – L., 1973. – S. 12-13.).

18. Муҳаммад ал-Фадел. Жиноят ҳуқуқининг умумий асослари. – Дамашқ, 1964. – Б. 521. (Muhammad al-Fadel. General principles of criminal law. – Damascus, 1964. – P. 521.).

19. Орлов В.Н. Проблемы назначения и исполнения исправительных работ: Дисс. ...канд. юрид. наук. – Ставрополь, 2000. – С. 134. (Orlov V.N. The problem of assignment and implementation of correctional works: Diss.sugar. law science – Stavropol, 2000. – S. 134.).

20. Абдуллаходжаев Г.Т. Виктимность и предупреждение преступлений против собственности. // Щит. 2002. №7-8. – С.2. (Abdullakhodjaev G.T. Виктимности предупреждение преступлений против собственности. // peak. 2002. #7-8. – S. 2.).

21. Пайзуллаев Қ.П., Салаев Н.С. Бобокелдиев Б. Ўлим жазоси: ўтмишда, ҳозирда ва келажакда. – Тошкент: Турон-иқбол, 2005. – Б. 6-7. (Payzullaev Q.P.,

Salaev N.S. Bobokeldiev B. The death penalty: past, present and future. – Tashkent: Turon-Iqbal, 2005. – P. 6-7.).

22. Фозилов Д.Ф., Қурбонов О.Э. Жиноят ҳуқуқида жазо тизимини такомиллаштиришнинг айрим муаммолари. – Тошкент: Фалсафа ва ҳуқуқ институти, 2007. – Б. 7. (Fazilov D.F., Kurbanov O.E. Some problems of improving the penal system in criminal law. – Tashkent: Institute of Philosophy and Law, 2007. – P.7.).

23. Ражабова М. Жазонинг мақсади – жавобгарликдан огоҳ этиш. // Инсон ва қонун. – Тошкент, 2005. – Б. 3. (Rajabova M. The purpose of punishment is to warn of responsibility. // Man and the law. – Tashkent, 2005. – P. 3.).

24. С.С. Ниязова. Характеристика института убийств и его место в системе иных преступлений против жизни. MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS, 2021/2/28. – С. 146. (S.S.Niyazova. Characteristics of the institution of murder and its place in the system of other crimes against life. MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS, 2021/2/28. – P. 146.).

25. Бушуев И.А. Исправительные работы. – М.: Юридическая литература, 1998. – С. 45. (Bushuev I.A. Correctional work. – M.: Legal literature, 1998. – P. 45.).

26. Уголовное право. Общая часть: Учебник / Под ред. И.Я.Козаченко, З.А.Незнамова. – М.: Инфра-М–Норма, 1998. – С. 314. (Criminal law. General part: Textbook / Ed. I.Ya.Kozachenko, Z.A.Neznamova. – M.: Infra-M–Norma, 1998. – P. 314.).

27. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига шарҳлар. Умумий қисм. Т.1. – Тошкент: Yuridik adabiyotlar publish, 2021. – Б. 416. (Rustambaev M.H. Comments on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. General part. T.1. – Tashkent: Legal literature publishing, 2021. – P. 416.).

28. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг қарорлари тўплами: 1991–2006. Н.З. Тошматовнинг умумий таҳрири остида. – Тошкент: Ўқитувчи, 2007. – Б. 225. (Collection of decisions of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan: 1991-2006. Under the general editorship of N.Z. Toshmatov. – Tashkent: Teacher, 2007. – P. 225.).

29. Усмоналиев М., Бакунов П. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм: Дарслик. – Тошкент: Насаф, 2010. – Б. 374. (Usmonaliev M., Bakunov P. Criminal law. General part: Textbook. – Tashkent: Nasaf, 2010. – P. 374.).

30. С.С. Ниязова. Правовая характеристика убийства в состоянии сильного душевного волнения. Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. 2022/2/11. С. 61-72.

31. Niyozova Salomat Saparovna. Prevention of Crime in the Family and the Role of Victimology in the Republic of Uzbekistan. 2020. Vol. 29, No.3. p. 3960 – 3969. (S.S.Niyazova. Pravovaya characteristicsika ubiystva v sostoyanii silnogo dushevno volneniya. Evraziyskiy zurnal prava, finansov i prikladnyx nauk. 2/11/2022. S. 61-72.).

KRIMINOLOGIYA

VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2024-yil 3-son